

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-366-8-37>

**SPEECH THERAPY WORK ON THE DEVELOPMENT
OF THE LEXICAL SIDE OF SPEECH IN OLDER PRESCHOOL
CHILDREN WITH GENERAL UNDERDEVELOPMENT OF SPEECH**

**ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ЛЕКСИЧНОЇ
СТОРОНИ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ**

Doroshenko K. A.

*1st year Student of specialty
016 “Special Education” of the Faculty
of Preschool and Technological
Education
Kryvyi Rih State Pedagogical
University,
Teacher-Speech Therapist
Municipal Institution of Preschool
Education of Combined Type № 80
of Kryvyi Rih City Council
Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk
region, Ukraine*

Дорошенко К. А.

*студент I курсу спеціальності
016 «Спеціальна освіта»
факультету дошкільної
і технологічної освіти
Криворізький державний
педагогічний університет,
учитель-логопед
Комунальний заклад дошкільної
освіти комбінованого типу № 80
Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська
область, Україна*

Dronik L. V.

*1st year Student of specialty
016 “Special Education” of the Faculty
of Preschool and Technological
Education
Kryvyi Rih State Pedagogical
University,
Preschool Teacher
Municipal Institution of Preschool
Education of Combined Type № 80
of Kryvyi Rih City Council
Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk
region, Ukraine*

Дронік Л. В.

*студент I курсу спеціальності
016 «Спеціальна освіта»
факультету дошкільної
і технологічної освіти
Криворізький державний
педагогічний університет,
вихователь
Комунальний заклад дошкільної
освіти комбінованого типу № 80
Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська
область, Україна*

Yatsenko L. O.

*Teacher at a special group
for children with speech impairment
Municipal Institution of Preschool
Education of Combined Type № 80
of Kryvyi Rih City Council
Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk
region, Ukraine*

Яценко Л. О.

*вихователь спеціальної групи
для дітей із порушенням мовлення
Комунальний заклад дошкільної
освіти комбінованого типу № 80
Криворізької міської ради
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська
область, Україна*

Рідна мова для кожної людини є важливим елементом культурної свідомості. Вона накопичує традиції й досвід попередніх поколінь та дозволяє передавати їх нащадкам. Мова – це історія народу, його світогляд, вона визначає свідомість, творить людину, культуру, історію. Без своєї мови, своєї самобутньої культури немає народу.

Вивчення рідної мови, рідного слова розпочинається з раннього дитинства в сім'ї серед рідних і близьких людей, а вдосконалення її відбувається у дошкільних закладах, школі й триває протягом всього життя. Оволодіння нею як засобом пізнання і способом людського спілкування є найвагомішим досягненням дошкільного дитинства. Адже психофізіологами доведено, що саме дошкільний вік (до 6–7 років) є найсприятливішим для цього. У дошкільному віці дитина засвоює відмінкові закінчення та основні граматичні форми, звукову систему мови та усвідомлює звуковий склад слова, оволодіває монологічним мовленням. Якщо дитина з певних причин ізольована від повноцінного мовленнєвого спілкування у дошкільні роки, це негативно позначається на її подальшому і розумовому, і мовному розвитку.

Раціональна і максимально ефективна побудова корекційно-відновлювального впливу неможлива без глибокого знання природного ходу становлення мовлення в нормі, так як спеціальне цілеспрямоване формування порушеної функції може будуватися тільки з урахуванням закономірностей її нормального розвитку [3, с. 15].

Порушення мовлення у дітей із ЗНМ зумовлені несформованістю або розладом на ранніх етапах онтогенезу – мовленнєвих, психологічних і нейрофізіологічних механізмів при первинно збереженому слухові й інтелекті.

Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти – 2021», проєкт «Порядок надання логопедичних послуг в системі освіти» наголошують на обов'язковій логопедичній допомозі дітям із ЗНМ відповідно існуючих законодавчо–нормативних документів.

Обстеження мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку передбачає виявлення навичок зв'язного мовлення; обсягу пасивного і активного словникового запасу; ступеня сформованості граматичного ладу мовлення; вимовних навичок, фонематичного слуху і сприйняття. Важливо не тільки виявити у дитини відхилення в формуванні кожного з компонентів мовної системи, але і проаналізувати характер даного порушення в зіставленні з нормою. При обстеженні лексичного запасу важливо не тільки виявити кількісний запас іменників, дієслів,

прикметників, але і перевірити самостійне вживання їх у мовленні [7, с. 74].

Спостереження за вільним мовленням дітей нерідко дозволяє судити про рівень їх словникового запасу. Але в деяких випадках слід спеціально обстежити як активний словник дитини (що він говорить), так і пасивний (як він розуміє мова) [7, с. 93].

Для дослідження словникового запасу застосовується ряд спеціальних прийомів: називання предметів, знаходження загальних назв, синонімів, антонімів, підбір однокореневих слів, підстановка слів у реченні тощо, застосування яких має варіюватися в залежності від віку дитини і його мовних можливостей.

Найбільш простим прийомом є називання предметів, дій, якостей за спеціально підібраними картинками. Набір дидактичного матеріалу повинен містити зображення предметів, дій, якостей, що зустрічаються в побуті часто і порівняно рідко (буда, бінокль, скаче, подорожує і т.д.). Дидактичний матеріал підбирається або за тематичним ознакою (навчальні приладдя, іграшки, транспорт, професії людей, одяг тощо), або за ситуативною (групово кімната, магазин, клас тощо) [2, с. 7].

Картинки з зображенням дій також групуються у відповідності з названим принципом, наприклад, працю в сім'ї, в саду і на городі, працю людей різних професій, дієслова, що позначають рух, гарматні дії і т.д. Причому у склад цих груп включаються слова як різні за своїм значенням (наприклад: готує, прибирає, ріже), так і близькі за змістом (наприклад: мис, купає, пере). Підібраний для даного розділу обстеження матеріал повинен відповідати віковим нормам розвитку. Педагог пропонує дитині самостійно назвати по картинках предмети, їх якості та дії [6].

Велика увага повинна бути приділена виявленню обсягу та особливостей словника, що позначає дії або стану предмета. З цією метою, крім називання дитиною реальних дій або картинок, що зображують дії, можна використовувати і інші конкретні прийоми.

Підбір визначення до слова. Цей прийом використовується для того, щоб виявити, як діти користуються прикметниками.

Залежно від розвитку дитини, її віку зазначені прийоми потрібно ускладнювати або спрощувати [5].

Однак для диференціації порушень мовленнєвого розвитку важливо не тільки констатувати факт обмеженості словникового запасу, але й встановити, чим зумовлена відсутність у дитини тих чи інших слів: обмеженням досвіду, знань і уявлень або труднощами відтворення назв слів, або нерозумінням їх значення.

З цією метою з'ясується розуміння дитиною значення неназваних або неправильно названих ним слів (педагог називає ці слова, дитина показує відповідну картинку).

Основні напрями розвитку словникового запасу слів у дошкільнят включають в себе:

Логопедична робота передбачає уточнення значення слів, які вже є у пасивному словнику дитини, актуалізацію їх у самостійному мовленні, оволодіння новими словами (насамперед дієсловами, прикметниками, а також іменниками у відповідності із загальноосвітньою програмою навчання і виховання в дошкільному закладі).

Виділення цих напрямків багато в чому є умовним, оскільки в єдиному процесі формування та розвитку лексики вони часто переплітаються, взаємодіють. Але виділення їх є важливе для усвідомлення тих мовних процесів, які необхідно розвивати у дітей.

За кожним напрямком роботи формування та розвитку лексики визначені основні завдання, поетапний зміст, методи і прийоми логопедичної роботи.

На сучасному етапі розвитку логопедії в Україні гостро стоїть питання про підвищення ефективності корекційно–розвивальних методик та оптимізацію на цій основі усієї системи логопедичної роботи з дітьми із порушеннями мовлення ЗНМ, бо науковим підґрунтям логопедичної діагностики є гуманістична психологія з позицій якої організація корекційного процесу передбачає реалізацію особистісно орієнтованого підходу

Логопедична робота з розвитку лексики у дітей із ЗНМ повинна здійснюватися паралельно з вдосконаленням у них немовних психічних функцій, пізнавальних здібностей. Процес формування лексики повинен ґрунтуватися на системному підході, враховувати зв'язки розвитку словника дітей зі становленням у них психічних функцій.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. К. : МОН, 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Бурлакова О. Використання мнемотехніки в логопедичній роботі з дітьми з загальним недорозвитком мовлення. Вип. 1. К. : Актуальна освіта, 2004. 18 с.

3. Вишлова А. Організація роботи по сенсорному вихованню з розумово відсталими дошкільниками. Київ, 2013.

4. Єльчанінова А. Формування мислення в розумово відсталих дітей дошкільного віку. Київ, 2016.

5. Закон України «Про дошкільну освіту» / Документ 2628-III, редакція від 02.04.2022, підстава 2153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>

6. Концепція розвитку освіти дітей раннього та дошкільного віку / Національна академія педагогічних наук України. Київ, 2020. 44 с. URL: http://tvogovt.zp.ua/sites/default/files/konceptsiya_ospvity_ditey_rannogo_ta_doshkilnogo_viku_vid_09_07_2020.pdf

7. Крутій К. Граматична норма як компонент культури мовлення дитини дошкільного віку. *Науковий вісник Південноукраїнського державного університету ім. К. Д. Ушинського* : збірник наукових праць. Випуск 4–5, Одеса, 2002. С. 155–161.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-366-8-38>

ON THE PROBLEM OF STUTTERING CORRECTION

ДО ПРОБЛЕМИ КОРЕКЦІЇ ЗАЇКАННЯ

Savinova N. V.

*Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor,
Professor at the Department of Special
Pedagogy and Psychology
and Inclusive Education
Kharkiv Humanitarian-Pedagogical
Academy
Kharkiv, Ukraine*

Савінова Н. В.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри спеціальної
педагогіки і психології
та інклюзивної освіти
Харківська гуманітарно-педагогічна
академія
м. Харків, Україна*

Реалізація диференційованого підходу до дітей з особливими потребами передбачає цілеспрямовану зміну завдань, засобів, прийомів, змісту освітньо-корекційної роботи, постійне варіювання методами та організаційними формами з урахуванням загального та особливого у розвитку кожної дитини з порушеннями мовленнєвого або інтелектуального розвитку. Диференційований підхід у логопедичній корекції передбачає дієву увагу до кожної дитини, її індивідуальності, правильне поєднання фронтальних, групових та